

Varför höll man auktion?

En undersökning av auktioner i Södermanlands län år 1860 - 1897

Ekonomisk-historia
C-kurs Vt 2012

Författare: Jaser Abbas
Handledare: Göran Ulväng
Datum för ventilerings: 2012-06-13

Innehållsförteckning

1. Inledning och syfte	2
1.1 Forskningsläge	4
1.2 Frågeställning	6
1.3 Disposition	7
1.4 Undersökningsområde och urval.....	7
1.5 Metod, material och källkritik.....	10
2. Skälet till att auktionera.....	16
2.1 Ståndspersoner	17
2.2 Tjänstemän	21
2.3 Borgare	24
3. Sammanfattning	27
Bilagor.....	29
Tabell- och figurförteckning samt bilageförteckning.....	37
Käll- och litteraturförteckning.....	37
Källor.....	37
– Otryckta källor.....	37
– Tryckta källor	38
Litteratur.....	38
– Otryckt litteratur.....	38
– Tryckt litteratur	39

1. Inledning och syfte

Auktioner som fenomen och instans för konsumtion var omfattande på landsbygden under 1800-talet. Den svenska landsbygden under 1800-talet var präglad av ett jordbruksnäringsliv som sträckte sig över alla sociala klasser. Jordbruket expanderade under 1800-talet, skiftena ökade produktiviteten och lönsamheten, vilket påverkade den ekonomiska säkerheten för jordbrukare. Likaså gjordes det många nyodlingar ute på landsbygden, som i samband med skiftena etablerade jordbruket som en viktig ekonomisk faktor i Sverige.¹

Vägnät och mekanisering som industrialiseringen medförde, visade sig ge ett enormt uppsving för landsbygden, i form av tidsbesparing och skördeutvinning. Samtidigt som kommunikationen och järnvägarna byggdes ut började landsbygden att assimileras till städerna.² Finansiella instanser började växa fram och etableras under 1800-talets slut, detta skedde dock inte lika snabbt eller i samma utsträckning på landsbygden som i städerna. Den haltande finansiella utvecklingen på landsbygden återspeglades i handeln, som mer än ofta gjordes på krita eller i natura. Detta samtidigt som privata lån av familjemedlemmar var standard på 1800-talets landsbygd.³

Bankernas intåg medförde en större tillgång på kontanta pengar och krediter för konsumtion av varor. Varor som genom mekanisering av tillverkning och distribution blev allt billigare, även om detta skedde på bekostnad av varornas kvalitet och hållbarhet. Dessa varor konkurrerade ut den äldre typen av varor. Kläder och keramik som började massproduceras var, innan industrialiseringens etablering, svåråtkomliga på landsbygden. 1864 års avskaffning av skråregleringen påverkade möjligheterna till att införskaffa varor på landsbygden, då majoriteten av hantverkare var belägna i de mer befolkade städerna, och att landsbygden inte utgjorde samma typ av efterfrågan. Efterfrågan på landsbygden var begränsad, både ur en ekonomisk synpunkt, men också då andrahandshandel var en central del av hur det konsumerades på landsbygden.⁴ Andrahandshandeln utgjorde majoriteten av handeln på landsbygden, både på grund av den ekonomiska situationen för de lägre sociala klasserna, men också för att andrahandshandel var en billigare lösning med ett jämnare och mer frekvent utbud, specifikt då industrialiseringens varor ännu inte hade slagit igenom på

¹ Magnusson (1996) s. 185

² Ibid, s. 183ff

³ Hasselberg (1998) s. 119ff

⁴ Gadd (1997) s. 230ff

landsbygden. Bristen på kontanta pengar återspeglades i hur frekventa auktioner samt gårdfarihandeln var, då köpen gjordes på kredit med en inbetalningstid på upp till 15 månader.⁵

Göran Ulväng, Sofia Murhem och Kristina Lilja har i sin forskning påvisat att auktioner fungerade som ett finansiellt instrument.⁶ På auktionerna såldes allt: kläder, djur, redskap och möbler, varor som innan industrialiseringens genombrott var svåråtkomliga. Deras forskning visar också på att auktionerna i många avseenden var snarlikt pantbankernas verksamhet, där mindre och enstaka föremål som guldur och redskap, auktionerades ut för att frigöra kapital.⁷ Dessa auktioner förekom ofta som tillägg vid större auktioner, då auktionerna var en större händelse för hela orten i landsbygden, med många besökare och köpare. Ulväng, Murhem och Lilja har också visat på att auktionernas roll var central för landsbygden, då de fungerade som mötesplatser och sociala tillställningar, då auktionerna ofta slutade med festligheter.⁸

Auktioner som fenomen transformerades efter 1900-talets början, till att bli en tillställning för de mer välbärgade sociala skikten. Denna transformation kan härledas till industrialiseringens genombrott på landsbygden, som med billigare varor och jämnare distribution slog ut auktionerna som central instans för handel efter 1900-talets början. Bankernas etablering i Sverige, som gjorde att krediter och lån blev allt vanligare under 1900-talets början, kan också ses som en orsak. Ulväng, Murhem och Lilja har dock visat på att auktioner fortsatte att vara en central instans på landsbygden för inhandlandet av större varor såsom möbler och speciellt utformade redskap, då utbudet av sådana varor fortsatte att vara begränsat.⁹

Ulväng, Murhem och Lilja har i sin undersökning bl. a. behandlat auktioner i Stockholm och Enköping och har där kunnat visa på att auktioner hölls både efter dödsfall och efter konkurser. I Stockholm var dock andelen frivilliga auktioner mycket hög under 1700- och 1800-talet, upp mot 80 procent hölls utan angiven orsak. Många av dem var troligen auktioner där säljare försökte frigöra kapital. I Enköping var andelen frivilliga auktioner mycket lägre, där dominerade istället sterbhus- och konkursauktioner. Irene Flygare har i artikeln *Jord som i framtida öde* undersökt bönders auktioner och dragit slutsatsen att de vanligen hölls efter sterbhus.

⁵ Lilja, Murhem, Ulväng, s. 20ff

⁶ Ibid., s. 25

⁷ Ibid, s. 25

⁸ Ibid, s. 16

⁹ Ibid, s. 5

Syftet med denna uppsats är att beskriva och analysera vad de huvudsakliga skälen var till att människor höll auktion under slutet på 1800-talet. Studien baseras på landsbygdsauktioner i Södermanland under 1800-talets senare hälft, i ett område som idag utgörs av Strängnäs kommun.

1.1 Forskningsläge

Forskning kring auktioner och auktionernas samhällsfunktion har inte bedrivits i någon större omfattning. Som påpekat har de allra flesta uppfattningarna kring auktioner, och skälen till dessa, förklarats genom orsaker som dödsfall och konkurser. Forskningsläget inom detta ämnesområde är begränsat, men denna undersökning har förhållit sig till Göran Ulväng, Sofia Murhem och Kristina Liljas forskning kring auktioner och deras funktion i 1700- och 1800-talets Sverige.

Andrahandsmarknadens och auktioners roll i agrarekonomin måste förstås mot bakgrund av landsbygdens utveckling under 1700- och 1800-talet. Den svenska landsbygden förändrades från grunden, genom den intensifierade nyodlingen, skiftena och den teknologiska utvecklingen, det som idag ses som den agrara revolutionen.¹⁰

Tillgång och distribution av varor var en komplicerad företeelse under 1800-talet, då de specialiserade hantverkarna ofta var belägna i städerna och transport av varor gjordes genom handelsresenärer.¹¹ Gårdfarihandel var också en distributionskanal för varor, där handlare köpte varor för att sedan sälja dessa på landsbygden. Carl-Johan Gadd beskriver i sin artikel ”Jordbrukets binäringar” hur bönder reste mellan olika gårdar för att inhandla specifika varor. Det kunde också röra sig om lantantverkare som reste mellan gårdar för att tillverka specifika redskap, mycket av den handel som bedrevs var dock byteshandel.¹²

Banker och finansiella institutioner hade under 1800-talet inte gjort något större genombrott på landsbygden, och privata lån och krediter gjordes i allmänhet av familjemedlemmar. Auktioner, pantbanker och gårdfarihandel fungerade också som finansiella instanser, istället för banker och finansiella institutioner. Den dubbelsidiga natur auktioner hade under 1800-talet är centralt i förståelsen kring auktionernas funktion på landsbygden, då auktioner både

¹⁰ Magnusson (1996) s. 183ff

¹¹ Gadd (1997) s. 233

¹² Ibid, s. 235

utgjorde den ”reguljära” marknaden för konsumtion, men också den ”reguljära” instansen för krediter.¹³

Christer Ahlbergers bok *Konsumtionsrevolutionen*, behandlar Sveriges konsumtionsvanor från 1750 till 1900, och visar på hur konsumtionsmönstren ändrades med historiens förlopp och industrialiseringen i Sverige. Ahlberger beskriver hur löner och välstånd ökade i takt med den agrara revolutionen och industrialiseringen, samtidigt som varor med mindre hållbarhet började produceras i större skala, vilka ersatte de tidigare hållbara varorna.¹⁴

Pia Lundqvist har i sin bok *Marknad på väg* undersökt gårdfarihandeln i Västergötland mellan 1700 – 1864, där hon visar på hur betydelsefull gårdfarihandeln var för det förindustriella Sverige och landsbygden. Lundqvist menar att gårdfarihandeln var ett sätt att både sprida varor och utöka konsumtionen.¹⁵ Det bör påpekas att hennes studie avslutas 1864 vilket är samma år som skråregleringen avskaffas. Gårdfarihandeln var, innan 1864, oftast ett av få sätt att köpa vissa typer av varor. Vid sidan av den reguljära marknaden var auktioner central i konsumtion av varor.

Ahlberger och Lundqvist har i deras forskning visat på hur det förindustriella och industriella Sverige utvecklades. Funktionerna som gårdfarihandeln hade i samhället, återspeglades i hur auktionerna under 1800 – talet fungerade. Auktionerna tjänstgjorde i väldigt stor utsträckning som gårdfarihandel men andrahandshandel, där hållbarhet och pris var de två centrala orsakerna till varför auktioner var så utbredda under förindustrialiseringen. Likaså när det gäller de mindre hållbara varorna som under industrialiseringen, började ta över hållbara varors plats i samhället. Varor som möbler och redskap av bättre kvalitet fortsatte att efterfrågas i stor utsträckning på auktioner, då priset fortfarande var avgörande.¹⁶

Ulväng, Murhem och Liljas studier visar på att auktioner som fenomen under 1800-talet var komplexa företeelser som hade många bottnar. De menar att auktioner var en av få möjliga instanser för inhandlandet av varor, specifikt kläder och arbetsverktyg, men också möbler, djur och köksredskap, då tillgången på sådana varor var begränsad på 1800-talets landsbygd.¹⁷

¹³ Gadd (1997) s. 230ff

¹⁴ Ahlberger (1996)

¹⁵ Lundqvist (2008)

¹⁶ Lilja, Murhem, Ulväng, s. 15

¹⁷ Ibid, s. 1

I avhandlingen *Den sociala ekonomin. Familjen Clason och Furudals bruk 1804-1856* beskriver Ylva Hasselberg ståndspersoners ekonomiska strategier. Där hon utifrån en brukspatrons familj, deras släkt samt vännätverk, definierar en nätverksbaserad strategi kring privata lån och konsumtion. Likaså har hon pläderat för att ståndspersoner i stor utsträckning positionerade sig symboliskt gentemot varandra, där konsumtion av lyx var en central faktor i hur man blev accepterad av berört nätverk.¹⁸ Vidare menar Hasselberg att en kontinuerlig konsumtion av lyxvaror hos ståndspersoner var nödvändig för att bibehålla sin sociala identitet. Till skillnad från bönder som på ett mer pragmatiskt vis byggde upp förmögenhet kortsiktigt, för att sedan sälja ut när skörd och spannmålspriser sjönk.¹⁹

Göran Norrby har i avhandlingen *Adel i förvandling: Adliga strategier och identiteter i 1800-talets borgerliga samhälle*, visat på adelns lyckade anpassning in till det alltmer dominerande borgerliga samhälle. Genom integration och anpassning kunde adeln assimileras till den nya överklassen bestående av borgare. Något som, tillsammans med Hasselbergs diskussion kring adelns kontinuerliga konsumtion och symboliska positionering i samhället, visar på den transformering adeln genomgick under 1800-talets senare hälft.²⁰

Irene Flygare har i artikeln ”Jord som framtida öde” kortfattat beskrivit vad hon tror var den vanligaste orsaken till auktioner. Hon menar att auktioner i allmänhet gjordes vid arvsskiften och sterbhus, vilket hon baserar på ett fåtal dödsboauktioner från Uppland.²¹ Därför är denna undersökning av centralt värde för forskningsläget, men också för att förstå auktionernas samhällseliga funktion i 1800-talets landsbygd.

1.2 Frågeställning

Syftet med denna uppsats är att belysa de primära skälen till att hålla auktioner under det sena 1800-talet. Mot bakgrund av forskningsläget är det intressant och av central betydelse att undersöka auktioner som fenomen och finansiellt instrument. De frågor jag ställer till materialet är:

¹⁸ Hasselberg (1998) s. 180

¹⁹ Flygare (2000) s. 183ff

²⁰ Norrby (2005)

²¹ Flygare (2000) s. 183ff

- Vad var det huvudsakliga skälen till att man höll auktion på 1800-talets landsbygd? Var det vid sterbhus, konkurser eller fanns det andra skäl?
- Går det att se om det fanns skillnader mellan olika sociala grupperns auktioner? Var det t.ex. vanligare att ståndspersoner hade sterbhushauktioner än borgare och tjänstemän?

1.3 Disposition

Uppsatsen är disponerad på följande sätt: Först kommer en presentation och diskussion kring undersökningsområdet och urvalet, för att sedan följas av ett metod- och materialavsnitt.

Undersökningen kommer sedan att utföras socialgrupp för socialgrupp med en början med ståndspersonernas auktioner. Valet av denna disposition är främst för att kunna redogöra för varje social klass för sig mot befolkningsmängd, social klassammansättning, titel, och auktionssumma, för att beskriva de tendenser och generella mönster varje social klass visar i databasen.

1.4 Undersökningsområde och urval

Undersökning bygger på en analys av landsbygdsauktioner, i ett område som idag tillhör Strängnäs kommun. Området är Selebo och Åkers härad. Valet av område har främst styrts av att det från dessa härad finns en stor mängd auktionsprotokoll bevarade från åren 1860 till 1897. De socknar som ingår i Selebo härad är: Toresund, Ytterselö, Överselö, Taxinge, Kernbo och Mariefred. De socknar som ingår i Åkers socken är: Åker, Härad, Länna, Fogdö och Strengnäs landsförsamling. I materialet ingår även auktioner från Jäder, Gåsinge och Dillnäs som ligger i Daga och Öster-rekarne härad.

Undersökningsområdet var under 1800-talets andra hälft en typisk Mälardalsbygd med jordbruk som utgjorde huvudsysselsättningen. Områdets ekonomi baserades på spannmålsodling. I undersökningsområdet fanns det på 1880-talet nära 20 000 hektar åkermark och cirka 3700 hektar ängsmark, vilket visar på att en lång och kontinuerlig uppodling av ängsmarken har ägt rum. Likaså fanns det 30 000 hektar skogsmark, som tyder

på att området hade en stark skogsnäring. Skogsmarken var skogsbärande då detta syns i den mängd timmer området producerade under 1800-talet.²²

Området präglades vidare av ett stort antal herrgårdar. Här fanns på 1880-talet cirka 45 herrgårdar jämfört med endast 150 bondgårdar. I området låg även Åkers styckebruk som vid tiden var en stor näring i området. Befolkningsmängden i Selebo och Åkers härad var någorlunda stabil under undersökningsperioden, bortsett från åren mellan 1890 och 1900. Förklaringen till detta ligger i att fler människor flyttade till städerna.²³

Tabell 1: Befolkningsmängd i undersökningsområdet.

Summa befolkningsmängd i undersökningsområdet.	Landsbygden	Strängnäs	Mariefred
1860	14757	1583	663
1870	15580	1639	699
1880	15747	1594	809
1890	14300	1754	977
1900	14598	2276	1192

²⁴Total folkmängd i respektive härad. Övriga innehåller Gåsinge, Dillnäs och Jäder socknar som innefattas av Södermanlands län, men inte i Selebo och Åkers härad. Källa: A. Befolkningsstatistik 1851-1910, BiSOS.

Eftersom social tillhörighet är central för undersökningen är det viktigt att visa hur den sociala sammansättningen var i området. Denna har gjorts på basis av husförhörslängdernas uppgifter om titlar, som sedan har indelats i grupper om social tillhörighet. Jag har valt att göra ett urval där tre socknar har undersökts: Åkers socken för åren 1870-1875, Kernbo socken för åren 1876-1880 och Toresunds socken för åren 1881-1885. Deras procentuella fördelning över de sociala klasserna är nästintill identisk, och antas vara representativ för resterande socknar som ingår i undersökningen. Det bör nämnas att dessa tre socknar utgör ca 77 procent av alla auktioner som finns med i databasen, därför har dessa också antagits som standard för undersökningen. Det kompletterande materialet som har använts är statistik över häradernas befolkning och litteratur kring ämnesområdet.

Den sociala klassindelningen som undersökningen kommer att använda sig av är Ulväng, Murhem och Liljas indelning, som används i deras forskning om auktioner.²⁵ Anledningen till

²² H. Befolkningshavandes femårsberättelser, Södermanlands län, Historisk statistik 1800-talet 1886-1890.

²³ Ibid.

²⁴ A. Befolkning 1851-1910. (BiSOS A)

detta är för att kunna göra denna undersökning så jämförbar som möjligt gentemot den forskning som finns kring auktioner i Sverige. De sociala klasserna har delats in i fem grupper, vilka är:

- **Ståndpersoner** (personer som innehar högre tjänster eller är stora jordägare, samt med adlig eller borgerlig tillhörighet.)
- **Tjänstemän** (personer med lägre tjänster inom förvaltning och i städer, ofta med borgerlig bakgrund.)
- **Borgare** (personer verksamma i städerna i egna företag inom handel och hantverk, samt personer som äger tomter i städerna, s.k. gårdsägare.)
- **Bönder** (personer som äger eller arrenderar jord på landsbygden och som inte tillhör ståndspersonernas eller tjänstemännens skikt.)
- **Obesuttna** (personer som inte är jordägande och tjänstgör i andras hushåll eller arbetar som hantverkare på landsbygden eller i fabriker i städerna.)

Variationen i de olika sociala grupperna är i den insamlade datan minimal, med nästintill homogena sociala grupper vad gäller yrkesfördelning. Det ska här tilläggas att ståndspersoner som social grupp utgörs av cirka 70 procent adliga personer, med resterande 30 procent av fabriksägare och högt uppsatta borgare. Således utgörs den sociala gruppen borgare av småskaliga hantverkare. Därför antar undersökningen att dessa sociala grupper representerar de reella förhållandena i hur de sociala grupperna auktionerades. En detaljerad förteckning över vilka yrken och titlar som utgör de olika sociala grupperna finns i bilagan. Utifrån denna studie kan jag visa att den sociala indelningen i de två häraderna var en följd av det stora inflytande av herrgårdar och bruket. Cirka 80 procent var obesuttna, cirka sju procent bönder, cirka åtta procent borgare, och cirka sex procent Tjänstemän samt cirka två procent Ståndspersoner.²⁶

²⁵ Lilja, Murhem, Ulväng, s. 9

²⁶ ULA, Husförhör från Selebo och Åkers härad. Beräkningen har gjorts utifrån tre socknar, Åker 1870-75, Kernbo 1876-80, Toresund 1881-85. Där alla män och kvinnor har inkluderats i summeringen. Den procentuella fördelningen gäller för samtliga socknar i undersökningen, men inte Strängnäs och Mariefred stad.

Tabell 2: Social klass sammansättning i undersökningsområdet.

Social klass sammansättning i varje socken. i faktiska tal.	Åker	Kernbo	Toresund	Övriga/i %	Totalt	Procentuellt
Ståndspersoner	35	40	20	169	264	2
Tjänstemän	43	35	33	225	336	6,5
Borgare	180	91	71	902	1244	8
Bönder	133	80	113	676	1002	7
Obesuttna	1792	825	1358	9024	12999	80
Totalt	2183	1071	1595	11280	16129	100
År	71-75	76-80	81-85	Procentuell beräkning	Totalt	i %

²⁷ Social klassammansättning för varje socken. Räknet utifrån husförhörlängder. Övriga socknar har beräknats procentuellt utifrån den sociala klassammansättningen i Åker, Kernbo och Toresunds socknar, vilka har antagits som standard för området.
Källa: Uppsala landsarkiv, Husförhör ur Selebo och Åkers härad.

1.5 Metod, material och källkritik

Undersökningens material består av auktionsprotokoll, inklusive restlängder, från Selebo och Åkers härad, som finns bevarade på Uppsala landsarkiv. Auktionsprotokollen är förda av kronolänsmännen Carl Gustav Roman och Gustav Höök, vilka båda agerade auktionister i Selebo och Åkers härad. Deras auktionsprotokoll sträcker sig från år 1860 fram till 1897.²⁸ De var dock förmodligen inte de enda auktionisterna i området. Ulväng, Murhem och Lilja visar i sin undersökning att det i mindre härad kunde finnas upp mot tio stycken auktionister som jobbade över olika, men ofta sammanvävda områden²⁹. Det finns en variation i antal auktioner per år i databasen, vilket kan bero på både konkurrerande auktionister, men också helt enkelt på grund av mindre efterfrågan för auktionister eller mindre orsaker till att auktionera ut sina ägodelar.

Ett auktionsprotokoll är ett protokoll fört vid auktionen över de varor som såldes, vem som köpte, säljarens namn, titel och orten själva auktionen gjordes från. Inrop på kredit var standarden under 1800-talets auktioner, där direkt kontant betalning väldigt sällan skedde.³⁰

Jordbrukare var under 1800-talet hårt arbetsbelastade under sen vår, sommar och tidig höst, vilket nästintill omöjliggjorde flyttar eller större auktioner under arbetsmånaderna.³¹ Auktioner

²⁷ ULA, husförhör från Selebo och Åkers härad. I de övriga socknarna ingår Jäder, Gåsinge och Dillnäs socknar, vilka omfattas av databasen men inte Selebo och Åkers härad. De är dock inkluderade i Södermanlands län. Beräkningen är gjord genom den procentuella fördelningen av sociala klasser på Kernbo, Åker och Toresund. Som har beräknats på de övriga socknarnas totala befolkning. Selebo och Åkers häraders socknar och deras sociala klassammansättning antas vara som standard för området.

²⁸ ULA, Selebo och Åkers härad. Auktioner hållna 1860-1897.

²⁹ Lilja, Murhem, Ulväng, s. 18

³⁰ Ibid, s. 13

hölls i ett relativt regelbundet mönster ute i 1800-talets landsbygd, med månaderna februari till maj och september till december som mest frekventa, vilket återspeglas i jordbrukarnas årsrytm baserat på arbetsbördan.³² Orsaken till varför dessa protokoll är bevarade kan härledas till att det krävdes ett tillstånd för att hålla auktioner på landsbygden, men också auktionisternas kreditsystem. Auktionisternas kreditsystem utgjorde till en viss utsträckning möjligtvis ett tvång att bevara protokoll, åtminstone på vem som köpte, för att kunna samla in de utomstående krediterna.³³ Det fanns dock auktionister som bevarade den större delen av sina protokoll.³⁴

Totalt har 290 stycken auktionsprotokoll bevarats i de båda länsmännens arkiv. Av dessa är 75 stycken allmänningsauktioner, auktioner hållna på häradsallmänningar, som inte är relevanta för studien. Utav de 215 auktionsprotokollen är 74 efter ståndspersoner, 41 efter tjänstemän, 34 efter borgare, fyra efter bönder och 39 auktionsprotokoll efter obesuttna. Dessa auktioner utgör också undersökningens underlag.

I och med att materialet består av auktionsprotokoll endast förda av dessa två auktionister i undersökningsområdet, kan inte undersökningen förlita sig på att mängden auktioner representerar antalet auktioner hållna över hela perioden och undersökningsområdet. Materialet kan alltså inte användas för en studie av förändring över tid. Däremot menar jag att materialet i sig är så pass omfattande att det går att använda för att studera skälen för auktioners hållande för gruppen ståndspersoner, tjänstemän och borgare.

Auktionisterna verkar ha specialiserat sig på de övre sociala klasserna. Auktioner förda efter bondeauktioner är endast fyra stycken i materialet, vilket är för få protokoll för att undersökningen ska kunna analysera dessa. Likaså utgör de obesuttna en väsentlig del i materialet, men inte i relation mot befolkningens mängd och social klassammansättning i området, där de endast utgör 0,0001 procent av den totala mängden obesuttna i området.³⁵ Därför är det nästintill omöjligt för undersökningen att dra några slutsatser eller analysera dessa sociala klasser.

³¹ Lilja, Murhem, Ulväng, s. 20

³² Ibid., s. 20

³³ Ibid, s. 12

³⁴ Ibid, s. 13

³⁵ ULA, husförhör från Selebo och Åkers härader. I de övriga socknarna ingår Jäder, Gåsinge och Dillnäs socknar, vilka inkluderas i databasen men inte Selebo och Åkers härader. De är dock inkluderade i Södermanlands län. Beräkningen är gjord genom den procentuella fördelningen av sociala klasser på Kernbo, Åker och Toresund. Som har beräknats på de övriga socknarnas totala befolkning. Selebo och Åkers häraders socknar och deras sociala klassammansättning antas vara som standard för området.

Mängden auktionsprotokoll efter ståndspersoner, tjänstemän och borgare är för det första stor i relation till den sociala klassammansättningen, då ståndspersonernas totala mängd auktioner utgör i relation mot den totala mängden ståndspersoner i området cirka 32,8 procent. Medan tjänstemännens totala antal auktioner utgör 5,61 procent, och borgarnas totala mängd auktioner utgör 3,78 procent, av den totala mängden tjänstemän och borgare i området.³⁶ Beräkningen är gjord med hela befolkningmängden för Selebo och Åkers härad, vilket visar på en liten mängd borgare och tjänstemän som auktionerat. Beräknas detta endast mot Selebo härad som utgör majoriteten för auktionerna av tjänstemän och borgare är siffrorna betydligt högre, med tjänstemän på 12,26 procent och borgare på 8,23 procent.³⁷

För det andra verkar auktionisterna inte ha gjort åtskillnad mellan vilken typ av auktioner det handlade om. Protokoll finns från både stora och små auktioner, sterbhusauktioner, konkursauktioner och andra typer av auktioner, vilket tyder på att de anlätades vid alla tillfällen av människor i de högre sociala skikten.³⁸ Auktionsprotokollen går med andra ord att använda för att besvara syfte och frågor.

Nästa viktiga fråga är då hur skälen till auktionerna kan identifieras. I flera protokoll framgår detta tydligt, om det rör sig om sterbhus eller konkurs, men i andra fall har jag försökt finna skälen i kompletterande källmaterial. Jag har antagit att skälen till att man höll auktion var intimt förknippad med personernas ställning i livet vid auktionstillfället. För att identifiera skälen till auktionerna har jag använt mig av husförhörslängder, in- och utflyttningslängder samt bouppteckningar. Husförhören fördes av församlingens präster, som förde diaries över befolkningen i församlingarna. Husförhören innehåller information om vilka som bebodde socknen, med namn titel ort och antal barn, samt om de var döpta. In- och utflyttningslängderna innehåller information kring vilka som flyttade ut och in ur socknen. Bouppteckningarna är förteckningar över dödsbon, där varje ägodel har nedtecknats och protokollförts. Restlängderna som använts till att identifiera orsakerna till auktionerna är protokoll över de människor som köpte varor på auktionerna och gjorde detta på kredit. Restlängderna var efter auktionen den kvittens auktionisten fick och bevis för de skulder som

³⁶ULA, Selebo och Åkers härad, Länsmans arkiv, Auktioner hållna 1860-1897. Beräkningen är gjord genom den procentuella fördelningen av den sociala klass sammansättningen i området mot den genomsnittliga befolkningmängden i området. Då den sociala klass sammansättningen i området antas vara likartat under undersökningsperioden.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

skulle insamlas, till både auktionistens provision och säljarens försäljningssumma. I dessa sparades ofta säljarens namn, titel, ort och auktionssumma.³⁹

Registreringen av orsaker har gjorts genom att först titta på auktionsprotokollet vilket innehåller datum, ort, namn och oftast titel på säljaren, för att sedan korsrefereras till husförhörslängder, in- och utflyttningslängder, restlängder samt bouppteckningar. I dessa har information om dödsfall, flytt, auktion eller konkurs insamlats. Varje auktionssäljare har studerats två år innan auktionen, själva auktionsåret och två år efter auktionen för att kunna täcka in orsaken till auktionen. Anledningen till detta är auktionisternas kreditregler, vilka sträckte sig upp till 15 månader i vissa fall från själva auktionsdatumet, samt auktionernas generella mönster i vilka månader de auktionerades mest i.⁴⁰

Ett exempel på metoden: Auktionsprotokollet efter Friherren C. A Starnegk år 1867 den 16 mars, har ingen tydlig nedskreven orsak till varför auktionen hölls. Det framgår dock i husförhören från Kernbo socken att modern i familjen avled året innan. Vidare framgår det husförhören att Carl-Adolf flyttade till Stockholm samma år som auktionen, och att den totala auktionssumman var 4 472,9 riksdaler.

Uppgifterna har samlats i en databas där följande variabler har nedtecknats:

- År
- Namn
- Efternamn
- Social tillhörighet (Fem stycken sociala grupper)
- Ort
- Socken
- Härad
- Kommentar (om specifika anledningar eller specifik information)
- Auktion
- Anledning (Frivillig auktion, Dödsfall, Flytt, Konkurs, Sterbhus, Flytt pga. Konkurs eller dödsfall)
- Om Flytt till (Stockholm, Stad inom kommunen, Stad utom kommunen, Landsbygd inom kommunen, Landsbygd utom kommunen och Utomlands)

³⁹ ULA, Selebo och Åkers härad, Länsmans arkiv, Auktioner hållna 1860-1897.

⁴⁰ Ibid.

- Om flytt vem (Auktionssäljaren, familjen, barnen, sonen och dottern)
- Om död vem (Mannen, Kvinnan)
- Summa
- Kön
- Företag

Variabeln anledning har delats upp i sju mindre variabler som återspeglar de möjliga anledningarna till att auktionera som finns i databasen. De sju variablerna har baserats på vad som har kunnat analyseras ur husförhör, bouppteckningar, in- och utflyttningslängder samt restlängderna. Det bör påpekas att vid de fall inget dödsfall, konkurs eller sterbhus har varit orsaken till auktionen, har auktionen tolkats som frivillig. De frivilliga auktionerna tolkas således som gjorda för att frigöra mindre summor kapital där mindre partier varor såldes och ofta som tillägg vid större auktioner. Därför ses också auktioner som en finansiell institution. Frivilliga auktioner kan dock naturligtvis ha varit ett uttryck för ett hot om konkurs eller annat behov av kontanter. Det ska förtydligas att variabeln sterbhus innefattar att vissa av sterbhusen som auktionerats inte förklarats genom dödsfall eller konkurser. Närmare bestämt har tolv stycken av dessa sterbhusauktioner auktionerats ut av nyligen myndiga barn eller personer som är delägare i sterbhuset. Detta kan då ses som en arvs massa, men den avlidne personen i hushållet som efterlämnat sterbhuset har inte påverkat säljarnas beslut till att auktionera. Undersökningen utgår då från att tiden som har gått från att hushållet blivit ett sterbhus är för långt till själva auktionsdatumet, för att klassificera auktionen som en produkt av ett dödsfall. Sterbhusen var inte alltid hela bohagsauktioner, vilket dödsfallsauktionerna i större utsträckning var, utan vissa sterbhus har till och med sålt enstaka föremål. Det har också genom auktionsprotokollen för vissa fall framkommit att barnen representerats av ståndspersoner eller tjänstemän fram tills de blivit myndiga, samt att tio av de tolv stycken sterbhusauktionerna är gjorda av ståndspersoner och tjänstemän. Därför har en åtskiljning gjorts mellan de sterbhus som auktionerades på grund av dödsfall och de sterbhus som auktionerades ut långt efter dödsfallet inträffade. Vidare är alla dödsfallsauktioner rena dödsbon, där ingen flytt har gjorts efter auktionen. Variabeln avser alltså de auktioner som tolkats som en produkt av dödsfall. Variabeln flytt efter konkurs och flytt efter dödsfall, syftar på de auktioner som gjorts utav antingen dödsfall eller konkurser för att sedan resultera i en flytt. Likaså är varje konkurs i databasen en konkurs och inte i samband med ett dödsfall, dessa auktioner har inte heller resulterat i någon flytt efter auktionen.

Den genomsnittliga auktionssumman för de frivilliga auktionerna i respektive social klass är för undersökningen relevant. Genom att de genomsnittliga summorna för varje orsak till auktion kommer sättas i relation till varandra, och visa på auktionsmönster hos de olika sociala grupperna. Undersökningen menar att genomsnittssumman för de frivilliga auktionerna kan innehålla relevant information kring hur det auktionerades på 1800-talets landsbygd, och då visa på att auktioner användes som ett finansiellt instrument.

Det har självklart blivit bortfall i databasen i form av auktioner som inte har hittats orsaken till. Bortfallen är totalt 22 stycken, men vissa av dem innehåller dock information om auktionssumma och ort, men inget därutöver. Detta har inte påverkat undersökningens omfång då antalet auktioner i relation till befolkningens mängd och sociala klassammansättningen i området är tillräckliga för att genomföra en analys. Dessa auktioner har därmed inte använts eller infogats i någon variabel. Variablerna ”titel, typ, anledning, kön, ort” har gjorts till dummyvariabler för att enklare kunna beräkna statistiskt hur variablerna är beroende av varandra. Det har också nedtecknats vart säljarna har flyttat om de har flyttat, samt vem som avled och vilket år. Nedan i tabell 1.2 finns en fördelning på auktionsanledning summerat i tioårsintervaller, siffrorna är faktiska tal:

Tabell 3: Antal auktioner fördelade på anledning i tioårsperioder.

Antal auktioner fördelade på anledning i tioårsperioder. I faktiska tal							
År	Flytt efter konkurs eller dödsfall						
	Antal	Dödsfall	Auktion	Flytt	Sterb	Konkurs	
1860-69	73	7	17	29	11	3	6
1870-79	60	3	12	29	12	3	1
1880-89	61	1	7	36	12	3	2
1890-97	21	0	2	11	5	3	0

⁴¹ Anmärkning: Totala antal auktioner, auktionstyper och skälen till att auktionerna. Hämtade ur Selebo och Åkers härads auktionsprotokoll. Antalen är summerade för 10 års perioder. Källa: ULA, Selebo och Åkers härader, Länsmans arkiv Auktionsprotokoll hållna åren 1860-1897.

Tabellen visar ingen generell trend i hur det auktionerades, men visar på en kontinuitet i auktionisternas verksamhet. Det är dock en variation i antal auktioner per år, med en stor mängd auktioner just åren 1867 till 1870. En möjlig förklaring till det stora antalet auktioner

⁴¹ ULA, Selebo och Åkers härader, Länsmans arkiv, Auktioner hållna 1860-1897.

mellan dessa år är vad som beskrivs som Sveriges sista hungersnöd.⁴² Lars Magnusson beskriver i sin bok *Sveriges ekonomiska historia* att mälardalen under denna hungersnöd fortfarande erhöll en någorlunda hög produktivitet, och att tillväxten och odlingsresultaten differerade mycket beroende på trakt och område.⁴³

Fördelningen av kön i databasen är nästintill homogen med 159 stycken män, 24 stycken kvinnor och 25 stycken företag. För att förstå detta måste 1800-talets kvinnorrättigheter uppmärksammas. Kvinnan var under 1800-talet utan några större rättigheter till ägande, såvida hon inte var en änklings.⁴⁴ Kvinnor i Sverige var fram till 1864 omyndiga om de var ogifta, och under makens förmyndarskap efter giftermål.⁴⁵ Kvinnor kunde dock förvalta företag, om de var änkor eller en belastning för samhället, vilket kan vara fallet i de auktioner som är gjorda av företag.⁴⁶ Några specifika uppgifter kring företagen har inte denna undersökning sammanställt, då samtliga företag som auktionerats ut partier av eller hela företagets ägor gjorts genom frivilliga auktioner, och inte vid konkurser eller dödsfall. Undersökningen har inte hittat några synliga resultat till att kvinnor auktionerats oftare eller i någon mån av specifika skäl inom de olika sociala grupperna. Därför kommer kön inte tas upp som en faktor vid analysen av databasen.

2. Skälet till att auktionera.

Under denna rubrik kommer ståndspersoner, tjänstemän och borgare att analyseras utifrån anledning och auktionssumma. För att redogöra för hur de olika sociala klasserna auktionerats, i vilken utsträckning samt om några generella tendenser går att beskriva och belysa. Varje social klass kommer att avslutas med en sammanfattning av de resultat som visats.

⁴² Magnusson (1996) s. 185

⁴³ Ibid, s. 185

⁴⁴ Lilja, Murhem, Ulväng, s. 19

⁴⁵ Ibid, s. 18

⁴⁶ Ibid, s. 18

2.1 Ståndspersoner

Ståndspersoner har utifrån databasen stått för 74 auktioner, och nio stycken sterbhusauktioner. En närmare titt på det vanligaste skälet till varför ståndspersoner auktionerade finner vi i tabell fyra nedan, där alla auktioner som ståndspersonerna utgör i databasen har fördelats på anledning i faktiska tal, samt procentuellt:

Tabell 4: Antal auktioner i respektive anledning för ståndspersoner.

Antal auktioner och anledning för ståndspersoner.	Ståndspersoner (antal)	Procent (%)
Dödsfall	14	18,9
Sterbhus	7	9,4
Flytt	13	17,5
Flytt på grund av konkurs	3	4,0
Flytt på grund av dödsfall	1	1,3
Konkurs	1	1,3
Frivillig auktion	35	47,2
Antal auktioner totalt	74	100

⁴⁷

Källa: ULA, Selebo och Åkers härader, Länsmans arkiv, Auktionsprotokoll hållna åren 1860-1897.

Tabellen visar att ståndspersoner utifrån databasen auktionerade i högre utsträckning med frivilliga auktioner. Mängden frivilliga auktioner, 35 stycken, utgör nästan hälften av alla auktioner gjorda av ståndspersoner i databasen. Ståndspersoner har också auktionerat fyra gånger på grund av konkurs, där tre resulterade i flytt. Det har också registrerats en dödsfallsauktion som resulterade i flytt. Antalet dödsfallsauktioner är snarlika antalet avflyttningsauktioner på 14 respektive 13 stycken auktioner. De sterbhus som auktionerats under perioden av ståndspersoner är endast nio stycken, dock är inte alla gjorda på grund av dödsfall inom, för undersökningen väsentliga, två-årsram. Vilket har i databasens visats genom att de inte alltid auktionerade ut hela sterbhusen, utan vissa delar av varor i sterbhusen, medan dödsfallsauktionerna var hela bohagsauktioner.⁴⁸ Det intressanta utifrån resultatet är den stora majoritet de frivilliga auktionerna utgör av alla auktioner ståndspersoner gjort i databasen. Till skillnad från de andra skälen till att auktionera, som är betydligt mindre i antal. Det kan här tänkas att ståndspersoner överlag auktionerade frekvent och frivilligt.

⁴⁷ ULA, Selebo och Åkers härader, Länsmans arkiv, Auktioner hållna 1860-1897.

⁴⁸ Ibid.

Tabell 5: Genomsnittliga auktionssummor för respektive anledning. Gällande ståndspersoner.

Totala auktionssummor i respektive anledning.	Genomsnitt i varje anledning
Dödsfall	1 226,3
Sterbhus	1 662,9
Flytt	1 946,6
Flytt efter dödsfall	4 472,9
Flytt efter konkurs	851,485
Konkurs	0
Frivillig auktion	261,7

⁴⁹ Källa: ULA, Selebo och Åkers härad, Länsmansarkiv, Auktionsprotokoll hållna åren 1860-1897. Genomsnittsbereäkningen är gjord på typvärdet, då samtliga variabler innehåller ett fåtal höga värden som påverkar medelvärdet.

Tillsammans med den mängd frivilliga auktioner som gjordes av ståndspersoner kan vi se en tendens till att ståndspersoner överlag auktionerade på eget behag. Utifrån auktionssummorna kan det principiella tillvägagångssättet för auktionerna belysas. Om det då var frågan om ett helt bohag som auktionerades ut, eller om det endast var någon enstaka möbel eller guldur. Därutöver kan det också tänka sig att behovet av kontanta pengar var avsevärt större i jämförelse med de andra sociala grupperna. Dödsfallen, sterbhusen och avflyttningsauktionerna utgör liknande mängd summor, fastän antalet sterbhus är hälften så många. Här kan det också tänka sig att utifrån genomsnittet, för dödsfall, sterbhus och avflyttningsauktioner, att dessa auktioner var hela bohags auktioner. Till skillnad från den genomsnittliga summan för de frivilliga auktionerna som ligger på 261,7 riksdaler. Den genomsnittliga summan för de frivilliga auktionerna kan öppna upp för spekulationer kring vad som föranledde valet att just frivilligt auktionera. Siffran återspeglar den funktion som auktioner utgjorde för ståndspersoner under 1800-talets landsbygd, där mindre partier eller enstaka föremål auktionerades ut som tillägg vid större bohagsauktioner, för att frigöra en mindre summa kapital. Detta syns tydligt då genomsnittet för frivilliga auktioner jämförs mot resterande genomsnitt, som är på betydligt högre summor. För att sätta summan i kontext i värde för perioden, utgör alltså 261,7 riksdaler lite mindre än en drängs årslön.⁵⁰

Går vi vidare till avflyttningsauktionerna ser vi en klar tendens till att ståndspersoner flyttade till städer. Likaså ser vi att en stor del av auktionerna gjordes för att hela familjer flyttade.

⁴⁹ ULA, Selebo och Åkers härad, Länsmans arkiv, Auktioner hållna 1860-1897.

⁵⁰ H. Befallningshavandes femarsberättelser, Södermanlands lan, Historisk statistik 1800-talet 1886-1890.

Tabell 6: Flyttdestination och vem som flyttade ur hushållet.

Ståndspersoner och flyttdestination. I faktiska tal.						Ståndspersoner
Stockholm						5
Stad inom kommunen						15
Stad utom kommunen						6
Land inom kommunen						1
Land utom kommunen						3
Utomlands						0
Vem som flyttade. I faktiska tal.		Familj	Barn	Son	Dotter	Säljaren
Ståndspersoner		5	1	1	2	13

⁵¹ Källa: ULA, Selebo och Åkers härad, Länsmans arkiv Auktionsprotokoll hållna åren 1860-1897.

Av alla flyttar gjorda av ståndspersoner är det endast en säljare som innan själva auktionen och flytten bodde i en stad. Därför kan också resultatet ovan tolkas som ett mönster för den sociala klassen. Det är viktigt att poängtera att när auktionssäljaren flyttade kunde detta vara med något enstaka barn, eller anhörig, men i de fall hela familjer har flyttat har detta också visats i husförhörslängderna. Totalt har 17 stycken auktioner resulterat i flytt, varav 13 avflyttningsauktioner. Resterande fyra flyttar har gjorts i samband med en konkurs och två dödsfall. Intressant är andelen flyttar gjorde till en stad inom och utom kommunen. Vilket kan syfta på att ståndspersonerna var lika påverkade av urbaniseringen som pågick som resterande sociala grupper i området.⁵² Sedan visar resultaten på att få ståndspersoner flyttade till en annan landsbygdsort oavsett om detta var inom eller utom kommunen.

Summering av ståndspersoner

Utifrån resultaten ovan kan det tydas en tendens till att ståndspersoner överlag använde auktioner som ett finansiellt instrument. Då majoriteten av auktionerna är frivilliga auktioner, utan att några tydligt föreliggande orsaker till att dessa visas. Vidare ser vi också en tendens till att få ståndspersonerna i Strängnäs kommuns landsbygd ordnade auktioner i samband med konkurser. Det kan också urskiljas en svag tendens till att databasens avflyttningsauktioner utav ståndspersoner resulterade i en flytt till Stockholm eller en större stad, samtidigt som det

⁵¹ ULA, Selebo och Åkers härad, Länsmans arkiv, Auktioner hållna 1860-1897.

⁵² H. Befallningshavandes femarsberättelser, Södermanlands lan, Historisk statistik 1800-talet 1886-1890.

endast var en avflyttningsauktion som gjordes utifrån en stad till en annan stad. Vilket i samband med Norrbys forskning kan förklara den stora mängd flyttar gjorda av ståndspersoner till Stockholm. Där urbaniseringen under industrialiseringen visar på den assimilering som pågick. Med giftermål mellan borgare och ståndspersoner, samt en förändring i den ekonomiska strategin bland ståndspersoner.⁵³

Mängden auktioner, i synnerhet de frivilliga auktionerna, samt de genomsnittliga summorna, pekar på något som kan förklaras genom vad Hasselberg har visat i sin forskning, där ståndspersoner positionerade sig symboliskt utifrån ekonomiska termer, genom både materiella ting men också personlig tillit och status inför det familjära nätverket.⁵⁴ Vilket kan vara en synbar effekt i denna undersökning och de generella tendenserna hos ståndspersonernas auktionering i Strängnäs kommuns landsbygd. Hon menar att ståndspersoner var nästintill beroende av en kontinuerlig konsumtion, för att bibehålla sin sociala status.⁵⁵ Således kan resultaten från denna undersökning vara en effekt av den kontinuerliga konsumtionen hos ståndspersoner. Resultaten från de genomsnittliga summorna för anledningarna är i jämförelse mot Ulväng, Murhem och Liljas forsknings resultat ganska snarlika, med husauktioner på 3 167 riksdaler i genomsnitt gentemot denna undersökningens genomsnittliga auktionssumma oavsett anledning på 2 659,88 riksdaler. Summan är dock från Stockholm, men visar fortfarande på en ganska lik total auktionssumma. De har också visat på att de insatta säljarnas genomsnittliga auktionssumma var betydligt lägre på 247 riksdaler, dock är denna summa från Stockholms auktionskammare, men är relevant i jämförelse med den genomsnittliga summan för auktioner med behov av kontanta pengar i undersökningen, vilken ligger på 261,7 riksdaler.⁵⁶ Ulväng, Murhem och Lilja har visat på att majoriteten av Stockholm, Enköping och Enköpings landsbygds auktioner har gjorts frivilligt. Vilket i relation till denna undersökning, och specifikt för ståndspersonerna, visar på en likhet. Då storleken på genomsnittet visar en övervägande tendens till att auktionera ut mindre partier varor eller enstaka föremål för att frigöra mindre summor kapital.

⁵³ Norrby (2005) s. 250ff

⁵⁴ Hasselberg (1998) s. 186

⁵⁵ Ibid, s. 186ff

⁵⁶ Lilja, Murhem, Ulväng s. 8

2.2 Tjänstemän

Tjänstemän utgör totalt 41 stycken auktioner i databasen och fem stycken sterbhusauktioner. Nedan i tabell sju finns en summering över antalet auktioner som gjordes av tjänstemän, och anledning i databasen. Siffrorna är presenterade i faktiska tal:

Tabell 7: Antal auktioner för tjänstemän i respektive anledning.

Antal auktioner och anledning för tjänstemän. Siffrorna är i faktiska tal.	Tjänstemän (antal)	Procent
Dödsfall	6	14,6
Sterbhus	3	7,3
Flytt	8	19,5
Flytt efter konkurs	4	9,7
Flytt efter dödsfall	2	4,8
Konkurs	3	7,3
Frivillig auktion	15	36,5
Antal auktioner	41	100

⁵⁷ Källa: ULA, Selebo och Åkers härad, Länsmans arkiv Auktionsprotokoll hållna åren 1860-1897.

I liknande mönster verkar tjänstemän också auktionera mer frekvent i frivilliga auktioner, där de utgör 36,5 % av alla auktioner av tjänstemän i databasen. Likaså ser vi att dödsfallsauktioner och avflyttningsauktioner ligger på liknande antal av sex dödsfallsauktioner respektive åtta avflyttningsauktioner. Tillsammans med de flyttar gjorda på grund av dödsfall har åtta stycken auktioner gjorts på grund av dödsfall. Vidare visar resultaten att tjänstemän utifrån databasen i högre utsträckning auktionerade ut sina konkursmassor, där sju stycken auktioner gjorts på grund av konkurser oavsett efterföljd. Sedan har fyra stycken konkursauktioner resulterat i en flytt. Utav de fem sterbhus som auktionerats ut har två stycken varit på grund av dödsfall. Således var de rena dödsboauktioner. Den generella trenden att frivilliga auktioner överlag är flest i antal, verkar vara återkommande hos tjänstemän. Likaså är de totala auktionssummorna för respektive anledning mycket lägre än hos ståndspersoner. Nedan i tabell åtta finns en sammanställning av genomsnitts summor för respektive anledning för tjänstemän.

⁵⁷ ULA, Selebo och Åkers härad, Länsmans arkiv, Auktioner hållna 1860-1897..

Tabell 8: Totala auktionssummor för varje anledning samt genomsnittlig auktionssumma för tjänstemän.

Totala summor för respektive anledning	Genomsnitt
Dödsfall	1 787,6
Sterbhus	5 265,7
Flytt	1 349,2
Flytt efter dödsfall	1 923,61
Flytt efter konkurs	2 152,30
Konkurs	14 051,7
Frivilliga auktioner	1 081,1

⁵⁸ Källa: ULA, Selebo och Åkers härad, Länsmans arkiv Auktionsprotokoll hållna åren 1860-1897. Genomsnittsberäkningen är gjord på medianen, då samtliga variabler innehåller ett fåtal höga värden som påverkar medelvärdet.

Utifrån tabellen kan en klar skillnad tydas i den genomsnittliga auktionssumman för de frivilliga auktionerna på 1 081,7 riksdaler för tjänstemän i databasen, i jämförelse mot ståndspersonernas 261,7 riksdaler. Det kan här tänka sig att tjänstemän i högre utsträckning auktionerade i frivilliga auktioner, men då hot om konkurs eller ekonomisk instabilitet var överhängande. Då ståndspersonernas genomsnitt för frivilliga auktioner är betydligt lägre, syftar detta också på en begränsad ekonomisk frihet för tjänstemännen i databasen. Vad gäller de avflyttningsauktioner tjänstemän utgör i databasen syns en tendens till att de allra flesta flyttarna gjordes till städer, och i majoritet till Stockholm. Landsbygd som destination har endast påträffats två gånger för tjänstemän i databasen. I tabell nio nedan är flyttdestinationerna fördelade över tjänstemän, samt destinationen och vem som flyttade i hushållet. Siffrorna är angivna i faktiska tal:

Tabell 9: Flyttdestination och vem som flyttade i hushållet.

Tjänstemän och flyttdestination	Tjänstemän
Stockholm	7
Stad inom kommunen	4
Stad utom kommunen	2
Land inom kommunen	1
Land utom kommunen	1
Utomlands	0

⁵⁸ ULA, Selebo och Åkers härad, Länsmans arkiv, Auktioner hållna 1860-1897.

Vem som flyttade fördelat på tjänstemän	Familj	Barn	Son	Dotter	Säljaren
Tjänsteman	6	0	0	0	9

⁵⁹

Källa: ULA, Selebo och Åkers härader, Länsmans arkiv, Auktionsprotokoll hållna åren 1860-1897.

Detta kan antas vara ett genomgående mönster hos de mer välbärgade sociala skikten. Specifikt då det i majoritet handlar om hela familjer som flyttar till de större städerna. Utav de 41 auktionerna tjänstemännen utgör i databasen är det 15 som resulterar i flytt, oberoende av anledning till själva auktionen. Vilket ger en ganska grov estimering till hur de på landsbygden i Strängnäs kommun generellt agerade vid dödsfall och konkurser, eller vanliga avflyttningsauktioner utifrån databasen.

Summering av tjänstemän

Tjänstemän har utifrån databasen visat på ett annorlunda mönster än vad ståndspersoner. Den generella tendensen visar på att tjänstemännens auktioner överlag resulterade i större summor. Auktionsmönstret hos tjänstemännen visar också på att de hölls mer konkursauktioner än vad ståndspersoner höll i databasen. Om detta sätts i relation till Ulväng, Murhem och Liljas forskning, som visar på att majoriteten av auktionerna i Stockholm, Enköping och Enköpings landsbygd var frivilliga och med få sterbhus och konkursauktioner, lyfts en ny tendens upp hos denna sociala grupp.⁶⁰ Nämligen att tjänstemän i Strängnäs kommuns landsbygd oftare auktionerade för ekonomisk säkerhet. Jämförs den genomsnittliga auktionssumman för frivilliga auktioner av ståndspersoner på 261,7 riksdaler, med tjänstemännens genomsnittliga auktionssumma för frivilliga auktioner på 1081,1 riksdaler, kan det möjligtvis urskiljas en tendens att tjänstemännen valde att auktionera ut större mängder varor för att säkerställa sin privata ekonomi. Med andra ord kan tjänstemännens auktioner tolkas som gjorda utifrån en ekonomisk osäkerhet. Vidare verkar en genomgående trend synas med att frivilliga auktioner utgör majoriteten av auktioner hos de högre sociala skikten. Flyttdestinationerna är dock väldigt liknande de hos ståndspersonerna med majoriteten av alla flyttar gjorda till Stockholm

⁵⁹ ULA, Selebo och Åkers härader, Länsmans arkiv, Auktioner hållna 1860-1897.

⁶⁰ Lilja, Murhem, Ulväng, s. 24

av familjer, samt att säljarna flyttar till en stad från en landsbygdsort, då inga avflyttningsauktioner har registrerats från en stad för tjänstemän.

2.3 Borgare

Borgarna står för 34 stycken auktioner totalt varav ett sterbhus i databasen. Nedan i tabell tio är alla auktioner gjorda av borgare i databasen fördelade på respektive anledning. Siffrorna är i faktiska tal.

Tabell 10: Antal auktioner i respektive anledning för borgare.

Antal auktioner och anledning till auktion för borgare.	Borgare	Procentandel
Dödsfall	10	29,4
Sterbhus	1	2,94
Flytt	8	23,5
Flytt efter konkurs	1	2,94
Konkurs	4	11,7
Frivillig auktion	10	29,4
Antal auktioner	34	100

⁶¹ Källa: ULA, Selebo och Åkers härad, Länsmans arkiv, Auktionsprotokoll hållna åren 1860-1897.

Den generella trenden av att auktionera som ett finansiellt instrument är inte lika påtagligt hos denna sociala grupp i databasen. Då det finns lika många dödsfallsauktioner, tio stycken, som vanliga auktioner. Totalt har det protokollförts fem stycken konkurser, varav en har resulterat i flytt. Det kan här tänkas att borgare i större utsträckning auktionerade ut sina konkursmassor. Vidare visar resultatet att endast ett sterbhus auktionerades utav borgare, resultatet kan dock vara på grund av databasens omfång. Avflyttningsauktionerna är dock många i relation till alla auktioner gjorda av borgare, som är likhet med resterande sociala grupper. Av alla auktioner som utgörs av borgare i databasen har 11 stycken resulterat i flytt, och då oberoende av anledning till själva auktionen. Borgarnas stora andel flytt utav alla

⁶¹ ULA, Selebo och Åkers härad, Länsmans arkiv, Auktioner hållna 1860-1897.

auktioner kan dock kopplas till 1864 års skråreglering som upphörde den 3-mils radie lagen för skrån att etablera sig, och kunde därefter etablera sig fritt i valfri region.

Tabell 11: Auktionssumma och genomsnittligsumma i respektive anledning för borgare.

Auktionssummor totalt varje anledning för borgare. Summorna i riksdaler.	Genomsnitt
Dödsfall	3 217,74
Sterbhus	5 265,70
Flytt	1 272,24
Flytt efter konkurs	2 481,05
Konkurs	1 705,28
Frivillig auktion	88,70

⁶² Källa: ULA, Selebo och Åkers härader, Länsmans arkiv, Auktionsprotokoll hållna åren 1860-1897. Genomsnittsberäkningen är gjord på typvärdet, då samtliga variabler innehåller ett fåtal höga värden som påverkar medelvärdet.

Intressant i denna sociala grupp är att mängden frivilliga auktioner, i jämförelse mot de resterande anledningarna, inte är lika framstående. Dock visar den genomsnittliga summan för de frivilliga auktionerna av borgare, på ett liknande mönster som hos ståndspersoner. Genomsnittet på 88,70 riksdaler är i jämförelse mot de resterande genomsnitten en mycket lägre summa, vilket kan styrka idén om att auktioner användes som ett finansiellt instrument. Där frigörandet av en mindre mängd kapital verkar ha varit den primära anledningen hos borgare vid frivilliga auktioner. Speciellt då antalet frivilliga auktioner endast är tio och genomsnittet är lågt.

Går vi vidare till de avflyttningsauktioner och deras destinationer, finner vi att borgare avviker från trenden att flytta till Stockholm. Tabell tolv nedan visar på samtliga flyttar gjorda av borgare, deras destination och vem som flyttade i hushållet.

Tabell 12: Flyttdestination och vem som flyttade i hushållet.

Social klass och flyttdestination	Borgare
Stockholm	1
Stad inom kommunen	4
Stad utom kommunen	3

⁶² ULA, Selebo och Åkers härader, Länsmans arkiv, Auktioner hållna 1860-1897.

Land inom kommunen						1
Land utom kommunen						1
Utomlands						1
Vem som flyttade fördelat på social klass	Familj	Barn	Son	Dotter	Säljaren	
Borgare	3	3	0	0	5	

⁶³ Källa: ULA, Selebo och Åkers härad, Länsmans arkiv, Auktionsprotokoll hållna åren 1860-1897

Majoriteten av avflyttningsauktionerna är dock till en stad, och det är endast en avflyttningsauktion som har gjorts från en stad till en annan. Intressant här är att tre av de åtta avflyttningsauktionerna är gjorda innan år 1870, vilket antagligen är en konsekvens av skråregleringen 1864.

Summering av borgare

På samma sätt som ståndspersoner, präglas det generella auktionsmönstret hos borgare av att auktionerna användes som en instans för att få kontanta pengar, och då för små summor genom försäljning av enstaka varor. Genomsnittet för de frivilliga auktionerna i denna sociala grupp är väldigt snarlik Ulväng, Murhem och Liljas resultat i Stockholms auktioner.⁶⁴ Vidare är borgarnas mönster i avflyttningsauktioner och destinationen olik den hos ståndspersoner och tjänstemän, med majoriteten av flyttarna gjorda till en stad, men inte till Stockholm. Som påpekat kan detta kopplas till skråregleringen vid 1864, som öppnade upp för borgare att etablera sin verksamhet var som helst. Där Stockholm kan tänka sig vara en större konkurrens och mindre åtråvärd destination. Resultaten har visat på att borgare utifrån databasen inte hade en majoritet av auktionerna som frivilliga, fastän de fungerade som ett finansiellt instrument. Då dödsfallsauktionerna utgör lika stor procentandel av det totala antalet som de frivilliga auktionerna. Tillsammans med de konkurser och den sterbhusauktion som gjorts av borgare, kan det då tänka sig att de primära skälen till att auktionera hos borgare var dödsfall och konkurser, och inte frivilliga auktioner. Då de sterbhus som auktionerats ut av borgare gjorts på grund av dödsfall. Till skillnad från tjänstemän och ståndspersoner som utifrån databasen har en majoritet av frivilliga auktioner, och väldigt få konkursauktioner i relation till deras totala mängd auktioner i respektive klass.

⁶³ ULA, Selebo och Åkers härad, Länsmans arkiv, Auktioner hållna 1860-1897.

⁶⁴ Lilja, Murhem, Ulväng, s. 15

3. Sammanfattning

Det generella mönstret för de sociala grupperna som visats ur databasen har varit att, ståndspersoner i större utsträckning auktionerade på frivilliga termer specifikt om den genomsnittliga auktionssumman tas i beaktning. Likaså är de allra flesta sterbhusauktionerna gjorda av ståndspersoner visats auktioneras ut långt efter själva dödsfallet i familjen. Medan de vanliga auktionerna kan tolkas i samband av det som Hasselberg syftar på i sin forskning, där en kontinuerlig lyxkonsumtion har varit nödvändig för att bibehålla sin sociala status. Den primära flyttdestinationen för ståndspersoner har ur databasen visats vara Stockholm, men också städer i allmänhet, vilket kan syfta på urbanisering i någon mån. Där Göran Norrby har visat på adelns assimilering till det borgerliga samhället under 1800-talets slut. Vilket kan belysa den generella trend som ståndspersonerna i undersökningen uppvisar med fler flyttar gjorda till Stockholm.

Resultaten av undersökningen har lyckats urskilja ett mönster av att tjänstemän i liknande utsträckning som ståndspersoner auktionerade ut med behov av kontanta pengar. Diskutabelt är dock hur frivilliga dessa auktioner var. Då jämfört med ståndspersonernas och borgarnas genomsnittliga auktionssumma för frivilliga auktioner i databasen är tjänstemännens betydligt högre. Det kan således vara en konsekvens av att tjänstemännen överlag i undersökningsområdet var beroende av en god privatekonomi, men kan också vara ett uttryck av att auktionera för att säkerställa sin ekonomi. Vidare är mönstret av att majoriteten av avflyttningsauktionerna hos ståndspersonerna resulterat i en flytt till Stockholm eller till en större stad, återkommande också hos tjänstemännen.

Borgarna har utifrån databasen visat på ett ganska snarlikt auktionsmönster som ståndspersoner vid frivilliga auktioner, med låga genomsnittliga auktionssummor, som tyder på auktionernas roll som finansiellt instrument. Undersökningen har också konstaterat att borgare i större utsträckning än resterande två sociala grupper höll konkursauktioner utifrån databasens resultat. Vidare fanns det också en klar skillnad i hur avflyttningsauktionerna i databasen för borgare, resulterade i att flytta till större städer, men inte till Stockholm. Detta kan i viss mån vara en konsekvens av skråregleringen vid 1864, då tre av de totala åtta flyttarna borgare har gjort i databasens material, gjordes innan år 1870. Resultaten visar också på att borgare överlag inte auktionerade ut sina sterbhus, och specifikt inte på eget behag. Utan sterbhusauktionen var en direkt påföljd av dödsfallet.

Sammanfattningsvis kan undersökningen konstatera att utifrån resultaten av den insamlade data var det flest antal frivilliga auktioner, oavsett social klass. Undersökningen har också lyckats lyfta fram tendensen i tjänstemännens märkbart högre genomsnitt i frivilliga auktioner, men också likheten i borgares och ståndspersoners mönster i auktioner. Detsamma kan konstateras i flyttdestination för samtliga sociala grupper, men med en majoritet till Stockholm för tjänstemän och ståndspersoner. Det kan också tilläggas att ståndspersoner och tjänstemän i jämförelse mot borgare, höll mindre antal konkursauktioner.

I jämförelse med Ulväng, Murhem och Liljas forskning, där de har observerat en tendens till att ståndspersoner överlag gör mest auktioner oavsett anledning, kan detta nu tänkas stämma, dock endast för landsbygdens auktioner i Strängnäs kommun.⁶⁵ Det kan dock pläderas för att mälardalen som helhet under 1800-talets slut var väldigt snarlik, både i näringslivet och i fördelningen av den sociala klass sammansättningen.

Det får inte glömmas att denna undersökning endast innehåller auktionsprotokoll från två verksamma auktionister i Strängnäs kommuns landsbygd, och att de totalt utgör 215 stycken auktioner. Med detta i åtanke kan det tänkas att auktioner i allmänhet var en genomgående verksamhet för alla sociala skikt och kontinuerlig under 1800-talets landsbygd.

⁶⁵ Lilja, Murhem, Ulväng s. 24

Bilagor

I och med att databasen är stor går den inte att presentera i sin helhet. Därför bifogas den i delar.

År	Antal	Typ_Auk	Konk/död_Flytt_A	Typ_Sterb	A_Död	A_Auk	A_Flytt	A_Sterb	A_Konk
1860	3	3			1	1	1		
1861	1	1				1			
1862	2	2				1	1		
1863	6	6			2	4			
1864	1	1				1			
1865	4	4				3	1		
1866	9	9			4	2	3		
1867	28	27	6	1	8	10	2		2
1868	8	8				4	1		3
1869	11	6	2	4	2	2	1	3	1
1870	18	17	3	1	5	6	3	1	
1871	9	7		2	2	5	1		1
1872	6	5		1	1	4	1		
1873	3	3				3			
1874	3	3				3			
1875	6	6				2	4		
1876	6	4		2	2	2		2	
1877	3	2		1	1	1	1		
1878	2	1		1	1	1			
1879	4	4				2	2		
1880	2	2				2			
1881	1	1					1		
1882	6	6			1	4	1		
1883	1	1					1		
1884	12	11		1	2	6	2	1	1
1885	6	5		1	1	3	1	1	
1886	3	2		1		2	1		
1887	12	12			1	8	2		1
1888	11	8	1	3	2	6	2		
1889	7	6		1		5	1	1	
1890	2	2					2		
1891	3	3				3			
1892	8	5		3	1	5		2	
1893	0	0							
1894	1	1				1			
1895	2	1		1		1		1	
1896	2	2			1		1		
1897	3	3				1	2		

År	O_Flytt_De	O_Flytt_B	O_Flytt_F	O_Flytt_S	O_Flytt_D	Flytt_T ill_S	Flytt_T ill_S_I	Flytt_T ill_S_U	Flytt_T ill_L_I	Flytt_T ill_L_U
1860	1						1			
1861										
1862	1						1			
1863										
1864										
1865	1							1		
1866	3						1		1	1
1867	8		4			1	7	4		
1868	1									
1869	2				2		2	1		
1870	5		1			5	1			
1871	1		1			2				
1872	1								1	
1873										
1874										
1875	1		3			1	1	1		1
1876										
1877	1								1	
1878										
1879	2						1			1
1880										
1881	1						1			
1882			1				1			
1883	1							1		
1884	2		1			1	2			
1885			1							1
1886				1			1			
1887			2							2
1888	2	2					1	2	1	
1889	1							1		
1890		2					2			
1891										
1892										
1893										
1894										
1895										
1896	1		1			2				
1897	1				1		1		1	

År	O_Död	O_Död_M	O_Död_K	Arv	Kön_M	Kön_K	Företag	Auk_Summa_tot_år
1860	1				3			10 526,1
1861					1			1627
1862					2			2 899,4
1863	1	1			6			14 778,7
1864								7 234,6
1865			1		2	2		6 559,8
1866	1	3			8	1		10 327,8
1867	3	4	3		22	6		25 771,2
1868					6	1	1	6 548,3
1869			2		10	1		14 822,7
1870	5	1			14		4	52 403,6
1871	1	1			6	1	2	5 619,7
1872	1					4	2	2 492,8
1873							3	154,9
1874							3	
1875					6			16 075,1
1876	2			1	4	2	2	26 735,3
1877		1		1	1	1	1	9 341,2
1878		1		1	1	1		5 651,12
1879					3	1		3 618,9
1880					2			2 497,7
1881					1			1 327,1
1882	1				3	3		5 751,1
1883					1			1 900,7
1884		2			11		1	40 342,5
1885		1			6			8 715,2
1886					1	1	1	3 145,6
1887	1				11		1	22339
1888	1	1			10	1		20 234,2
1889					7			9 484,9
1890						2		3 963,8
1891					1		2	1 845,9
1892	1				5	2	1	20 560,8
1893								337,1
1894							1	
1895					2			67 500,3
1896		1			1	1		15 100,4
1897					3			6 580,3

År	Ståndspersoner	Tjänstemän	Borgare	Bönder	Obesuttna	Kernbo_Sum
1860	3					50
1861	1					Härad_Länna_Sum
1862	1				1	6
1863	4			2		Överselö_Sum
1864	1					3
1865	3	1				Åker_Sum
1866	6	1		1	1	54
1867	11	7		1	8	Strängnäs_Sum
1868		1		3	2	8
1869	7	1		1	1	Gåsinge_Sum
1870		9		3	2	3
1871		3		2	4	Ytterselö_Sum
1872	1			2	2	5
1873	1				1	Toresund_Sum
1874						62
1875	4	1			1	Jäders_Sum
1876	1	0		4	1	2
1877				1	1	Oidentifierade_Sum
1878				1		10
1879	1	2			1	Fogdö_Sum
1880		1				1
1881		1				Taxinge_Sum
1882		1		1	1	3
1883	1					
1884	4	1		1	3	
1885	1	1		1	3	
1886	2			1		
1887	1	4		3	1	
1888	5	2		2	2	
1889	4	1		1	1	
1890				2		
1891	1				1	
1892	5	3				
1893						
1894	1					
1895	2					
1896	1			1		
1897	1				1	

Ståndspersoner
= personer som innehar högre tjänster eller är stora jordägare, samt med adlig eller borgerlig tillhörighet.
Doktor
Friherre
Godsarrendator
Godsägare
Greve
Hovpredikant
Häradshövding
Kapten
Kirurg
Kronofogde
Löjtnant
Major
Professor
Patron
Prost
Ryttmästare
Överste
Kyrkoherde
Tjänstemän
= personer med lägre tjänster inom förvaltning och i städer, ofta med borgerlig bakgrund.
Besökare
Bokhållare
Fanjunkare
Fiskal
Furir
Fänrik
Fältväbel
Inspektor
Jägmästare
Kamrer
Kassör
Komminister
Kvartermästare
Länsman
Magister
Notarie

Organist
Predikant
Rektor
Rustmästare
Sekreterare
Skrivare
Stadsfiskal
Stadsfogde
Stadskassör
Tulltjänsteman
Borgare
= personer verksamma i städerna i egna företag inom handel och hantverk, samt personer som äger tomter i städerna, s.k. Gårdsägare.
Bokbindare
Bokbindare
Borgare
Borgmästare
Byggmästare
Båtbyggare
Demoiselle
Fabrikör
Färgare
Garvare
Glasmästare
Grosshandlare
Guldsmed
Gästgivare i staden
Gördelmakare
Handelsman
Handskmakare
Hattmakare
Hovslagare
Jungfru
Kakelugnsmakare
Karduansmakare
Kopparslagare
Madame
Murare
Målare
Rådman

Sadelmakare
Skeppare
Skomakare
Skräddare
Slaktare
Snickare
Sotare
Svarvare
Trädgårdsmästare
Urmakare
Vagnmakare
Åkare
Gårdsägare
Bönder
=personer som äger eller arrenderar jord på landsbygden och som inte tillhör ståndspersonernas eller tjänstemännens skikt.
Bonde
Fjärdingsman
Gästgivare på landet
Hemmansägare
Mjöltnare
Nämndeman
Riksdagsman
Rusthållare
Obesuttna
=personer som inte är jordägande och tjänstgör i andras hushåll eller arbetar som hantverkare på landsbygden eller i fabriker i städerna.
Betjänt
Brandvakt
Dräng
Gesäll
Hållkarl
Korpral
Piga
Ringare
Rättare
Soldat
Torpare

Vaktmästare
Barn till bönder (de tjänade oftast som piga o dräng senare)
Trädgårdsmästare (på gods)
Jordägare = äger en plätt jord i stadsägan, oftast arbetare.

⁶⁶ Källa: Lilja, Murhem, Ulväng, Den glömda ekonomin, s. 9

⁶⁶ Lilja, Murhem, Ulväng, s. 9

Tabell- och figurförteckning samt bilageförteckning

Samtliga bilagor är från samma källa: ULA, Selebo och Åkers härader. Auktionsprotokoll från åren 1860-1897 samt husförhör åren 1860-1885

Figur 1.0: ULA, Selebo och Åkers härader. Auktionsprotokoll från åren 1860-1897 samt husförhör åren 1860-1885

Figur 2: ULA, Selebo och Åkers härader. Auktionsprotokoll från åren 1860-1897 samt husförhör åren 1860-1885

Samtliga tabeller exklusive 1.1 och 1.2 är sammanställda ur: Uppsala landsarkiv (ULA), Selebo och Åkers härader. Auktionsprotokoll från åren 1860-1897.

Tabell 1.1 och 1.2 är sammanställda ur Husförhörslängder ur Selebo, Härad, Daga och Öster-Rekarne häraders från åren 1860-1897.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

– Otryckta källor

Uppsala landsarkiv (ULA)

Länsmannen i Selebo härad, Södermanlands län, Auktionsprotokoll, volymnummer: 39

Länsmannen i Åkers härad, Södermanlands län, Auktionsprotokoll, volymnummer: 11

Dillnäs kyrkoarkiv, Södermanlands län, Husförhörslängder, A1: 10 - 18

Åkers kyrkoarkiv, Södermanlands län, Husförhörslängder, A1:17 – 23

Fogdö kyrkoarkiv, Södermanlands län, Husförhörslängder, A1: 21- 28

Gåsinge kyrkoarkiv, Södermanlands län, Husförhörslängder, A1: 11 – 19

Härad kyrkoarkiv, Södermanlands län, Husförhörslängder, A1: 16 – 24

Jäders kyrkoarkiv, Södermanlands län, Husförhörslängder, A1: 15 – 23

Länna församling, Södermanlands län, Husförhörslängder, A1: 14 – 20

Mariefred – Kärnbo kyrkoarkiv, Södermanlands län, Husförhörslängder, A1: 14 – 21

Toresund församling, Södermanlands län, Husförhörslängder, A1: 17 – 25

Ytterselö kyrkoarkiv, Södermanlands län, Husförhörslängder, A1: 15 - 23

Överselö kyrkoarkiv, Södermanlands län, Husförhörslängder, A1: 15 – 23

– Tryckta källor

Bidrag till Sveriges officiella statistik (BiSOS)

A. Befolkning 1851.1910. (BiSOS A).

Befallningshavandes femårsberättelser (SCB)

H. Södermanlands län Historisk statistik 1876-1880,

Befallningshavandes femårsberättelser (SCB)

H. Södermanlands län Historisk statistik 1800-talet 1886, 1887, 1888, 1889, 1890

Jordbruk och boskapsskötsel (SCB)

N. Hushållningssällskapen årsberättelser sammandrag Historisk statistik. 1800-talet 1880

Litteratur

– Otryckt litteratur

Lilja, Kristina. – Murhem, Sofia. – Ulväng, Göran. *Den glömda konsumtionen.*

Edvinsson, Rodney (2012-05-28), *Historia.se*. [Baserat på Historisk monetär statistik för Sverige][2012-05-28]

– Tryckt litteratur

Ahlberger, Christer, *Konsumtionsrevolutionen*, Humanistiska fakulteten, Univ., Göteborg, 1996-

Bourdieu, Pierre, *Kultursociologiska texter*, 4. uppl., B. Östlings bokförl. Symposion, Stockholm, 1993

Flygare, Iréne, 'Jord som framtida öde: uppländska familje- och egendomsrelationer under 1800-talet', *Uppland.*, 2000, s. 55-90, 2000

Flygare, Iréne, 'Gård, hushåll och familj jordbruk.', *Agrarhistoria / red.: Bengt M P Larsson, Mats Morell, Janken Myrdal.*, S. [183]-199, 1997

Myrdal, Janken & Gadd, Carl-Johan (red.), *Det svenska jordbrukets historia. Bd 3, Den agrara revolutionen : 1700-1870*, Natur och kultur/LT i samarbete med Nordiska museet och Stift. Lagersberg, Stockholm, 2000

Gadd, Carl-Johan, 'Jordbrukets binäringar.', *Agrarhistoria / red.: Bengt M P Larsson, Mats Morell, Janken Myrdal.*, S. [229]-238, 1997

Hasselberg, Ylva, *Den sociala ekonomin: familjen Clason och Furudals bruk 1804-1856 = [The embedded economy] : [the Clason family and Furudal ironworks 1804-1856]*, Acta Universitatis Upsaliensis, Diss. Uppsala : Univ., Uppsala, 1998

Lundqvist, Pia, *Marknad på väg: den västgötska gårdfarihandeln 1790-1864*, Historiska institutionen, Göteborgs universitet, Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2008, Göteborg, 2008

Magnusson, Lars, *Sveriges ekonomiska historia*, 3., [rev. och uppdaterade] uppl., Prisma, Stockholm, 2002

Norrby, Göran, *Adel i förvandling: adliga strategier och identiteter i 1800-talets borgerliga samhälle*, Acta Universitatis Upsaliensis, Diss. Uppsala : Uppsala universitet, 2005, Uppsala, 2005